

I 568 15. E 143/18/3.
1937

ÚJSZÖVETSÉGI FÜZETEK

SZERKESZTI ÉS KIADJA : Dr. ERDŐS KÁROLY
EGYETEMI NY. R. TANÁR. DEBRECEN, EGYETEM

3. FÜZET

1937

TARTALOM : Erdős József, Pál apostol római levele nyolcadik részének értelmezése. 41—61. — Erdős Károly, Miképpen állhat meg a Máté 24 : 34. verse ? 62. — Máté evangéliuma. Fordította és magyarázta Lic. Dr. Karner Károly. 63—64. — Sajtóhiba igazítás. 64. — Pótlás. 64.

Pál apostol római levele nyolcadik részének értelmezése

— A megigazult hívók élete —

ALAPSZÖVEG

1. Nincsen tehát immár semmi kárhoztatásuk azoknak, akik Krisztus Jézusban vannak, (akik nem test szerint járnak, hanem Lélek szerint). 2. Mert az élet Lelkének törvénye Krisztus Jézusban szabadított meg engem a bűn és halál törvényétől. 3. Mert ami a törvénynek lehetetlen, amennyiben erőtelen volt a test miatt, Isten az Ő Fiát elküldé bűn testének hasonlatosságában és bűn miatt kárhoztatta a bűnt a testben; 4. avégett, hogy a törvény igazsága beteljesüljön bennünk, akik nem test szerint járunk, hanem Lélek szerint. 5. Mert a test szerint valók a test dolgaira, a Lélek szerint valók azonban a Lélek dolgaira gondolnak; 6. mert a test gondolata halál, a Lélek gondolata ellenben élet és békesség; 7. mivelhogy a test gondolata ellenségeskedés Isten ellen, mert az Isten törvényének nem engedelmeskedik, minthogy nem teheti. 8. A testben valók pedig nem lehetnek kedvesek Isten előtt. 9. De ti nem vagytok testben, hanem Lélekben, haugyan Isten Lelke lakozik bennetek. Akiben pedig nincs meg Krisztus Lelke, az nem az övé. 10. Ha azonban Krisztus bennetek van, noha a test holt a bűn miatt, de a Lélek élet az igazság által. 11. Ha pedig Annak Lelke lakozik bennetek, aki feltámasztotta Jézust a halálból : Az, aki Krisztus Jézust feltámasztotta a halálból, megeleveníti majd a ti halandó testeiteket is az Ő bennetek lakozó Lelke által.

12. Annakokáért atyámfiai, nem vagyunk adósok a testnek, hogy test szerint éljünk. 13. Mert ha test szerint éltek, meg fogtok halni ; de ha a test cselekedeteit Lélekkel megöldököltétek, élni fogtok. 14. Mert akiket Isten Lelke vezérel, azok Isten fiai. 15. Mert ti nem szolgaság lelkét kaptatok ismét félelemre, hanem fiúság Lelkét kaptatok, aki által kiáltjuk : Abba, Atya. 16. Maga a Lélek tesz bizonyosságot a mi lelkünkkel együtt, hogy Isten gyermekei vagyunk. 17. Ha pedig gyermekek : örökösök is, örökösei Istennek, örökösársai pedig Krisztusnak, haugyan vele együtt szenvedünk, hogy vele együtt dicsőíttessünk is meg.

18. Azt vélem ugyanis, hogy a mostani idő szenvedései nem hasonlíthatók ahhoz a jövődő dicsőséghez, amely nekünk megjelentetik. 19. Mert a természeti világ sóvárgása várja az Isten fiainak megjelenését. 20. Mert a természeti világ hiábavalóság alá vettetett, nem önszántából, hanem az alávétő által, reményesség alatt; 21. mivelhogy maga a természeti világ is meg fog szabadíttatni a romlandóság szolgaságától az Isten gyermekei dicsőségének szabadságára. 22. Mert tudjuk, hogy az egész természeti világ együtt sóhajtozik és együtt nyög mindidég; 23. nemcsak

Ára 50 fillér.

pedig, hanem maguk a Lélek zsengejének birtokában levők is, mimagunk is sóhajtozunk magunkban, várván a fiúságot, a mi testünknek váltságát. 24. Mert reménység szerint tartattunk meg; a reménység pedig, ha láttatik, nem reménység, mert amit lát valaki, miért reméli is? 25. Ha pedig reméljük amit nem látunk, várjuk hitartással.

26. Hasonlóképpen pedig a Lélek is segítségünkre van a mi erőtelenségünkben. Mert mi nem tudjuk, hogy mit és mimódon kell kérnünk, de maga a Lélek esedezik értettünk hangtalan sóhajtozásokkal; 27. aki pedig a szíveket vizsgálja, tudja, mi a Lélek gondolata, mert Isten szerint esedezik szentekért. 28. Tudjuk pedig, hogy azoknak, akik az Istent szeretik, minden javukra van, mint elevevézés szerint elhívottaknak. 29. Mert akiket eleveismert, eleve el is rendelte, hogy azok az Ő Fiának ábrázatához hasonlatosak legyenek, hogy Ő legyen elsőszülött, sok atyafi között; 30. akiket pedig eleveelrendelt, azokat el is hívta és akiket elhívott, azokat meg is igazította, akiket pedig megigazított, azokat meg is dicsőítette.

31. Mit mondunk tehát ezekre? Ha az Isten velünk, kicsoda ellenünk? 32. Aki az Ő tulajdon Fiának nem kedvezett, hanem Őt mindnyájunkért odaadta: miképpen ne ajándékozza Vele együtt mindent minékünk? 33. Kicsoda vádolja Isten kiválasztottait? Isten az, aki megigazít. 34. Kicsoda, aki kárhóztat? Krisztus Jézus az, aki meghalt, sőt aki feltámadott, aki az Isten jobbán van, aki esedezik is értettünk. 35. Kicsoda szakaszt el minket a Krisztus szeretetétől? Nyomorúság, vagy szorongatás, vagy üldözés, vagy éhség, vagy meztelenség, vagy veszedelem, vagy fegyver-e? 36. Amint meg van írva, hogy: Miattad öldököltetünk egész napon, olybá tekintenek, mint vágójuhokat. 37. De mindezekben felettébb győzedelmeskedünk Ő általa, aki minket szeretett. 38. Mert meg vagyok győződve afelől, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem jelenvalók, sem következendők; 39. sem magasság, sem mélység, sem semmi más teremtmény nem szakaszthat el minket az Isten szeretetétől, mely van a mi Urunk Jézus Krisztusban.

Gondolatmenet

A Krisztussal való lelki életközösség következtében a hívő fel szabadul a bűn alól (6. r.). Ez a szabadabbá levés feltételezi a törvénytől való megszabadulást, mivel a törvény a bűnnek a testben való hatalmaskodása miatt folytonosan alkalmat nyújt az embernek a bűn elkövetésére (7. r.). Az a hatalom, amely megtöri a bűn erejét és képessé teszi a hívőt az Isten akarata teljesítésére, nem más, mint egyedül a Szentlélek, aki a mi szívünkben munkálkodik a mi javunkra (8. r.). Ehhezképest hirdeti az apostol, hogy a hívőket a bűn és halál hatalmából az Isten Lelke szabadítja meg a Krisztus Jézusban (8₁₋₁₁). Ez a Lélek nyújt biztosítékot és kezességet nekünk a mi idvességünk felől, a földi élet mindennemű megpróbáltatásai és viszontagságai közepett (8₁₂₋₁₇). A hívőknek ugyanis különféle kísértéseken és gyötördéseken keresztül kell haladniuk a mennyei dicsőség felé, de szilárd és kitartó reménységgel várják az idvességet (8₁₈₋₂₅) és a Szentlélek segedelmével elnyerendő idvességük teljesen bizonyos, mert Isten efelől örök végzésében eleve határozott (8₂₆₋₃₀). A megigazult hívők idvességre jutásának bizonyosságáról, az Isten gyermekeivé való fogadtatás áldásáról szóló evangéliomot győzedelmi himnusként hangzó magasztalással fejezi be az apostol (8₃₁₋₃₉. v.).

Értelmezés

1. v e r s. Nincsen tehát immár semmi kárhóztatásuk azoknak, akik Krisztus Jézusban vannak (akik nem test szerint járnak, hanem Lélek szerint). **Tehát**; következtetés az előző rész 25. verse eme tételéből:

„Annakokáért tehát én magam az elmével Isten törvényének, de a testtel bűn törvényének szolgálók.“ Az értelem ez: Ha én, teljesen magamra hagyatva, elmémmel az Isten törvényének, testemmel pedig a bűn törvényének szolgálók: akkor, hogyha nem önmagamra útalva, hanem a bűnt végképpen eltörlő és a törvényt tökéletesen beteljesítő Krisztusban keresem az üdvömet — bizonyára semminemű kárhozható ítélet sem sujthat többé engemet.

Immár, $\nu\upsilon\upsilon$ idői jelentésben = most, jelenleg és nem következtető értelemben, mintha $\acute{\alpha}\rho\alpha \nu\upsilon\upsilon$ az $\acute{\alpha}\rho\alpha \sigma\upsilon\upsilon\upsilon$ -nal azonos jelentésű volna. Az idői jelentés azonban nem a jövődőlbeli létre vonatkozik, mintha itt a jelenlegi idő a jövődőlbelivel állana ellentétben, sőt inkább az apostol az előző, régi, most már elmúlt állapottal ellentétben szól a jelenlegi, tudniillik lelkiképpen immár megváltozott új állapotról.

Nincsen kárhozható az hívőknek, tehát nem rettegnek amiatt, hogy Isten az idvességet tőlük kárhozható ítélettel — $\kappa\alpha\tau\acute{\alpha}\kappa\rho\iota\mu\alpha$ — megtagadja és őket örök kárhozattal sujtja.

Akik Krisztus Jézusban vannak, azok, akik Ő benne élnek, Vele lelki életközösségben vannak, akiket Isten Lelke irányít, vezérel, úgyhogy bennök és rajtuk nincs semmi bűn, ami kárhozható vonhatna maga után. A textus receptus a Ἰησοῦ szó után EKLP kódexek nyomán a negyedik versbeli eme tételrész is olvassa: „akik nem test szerint járnak, hanem Lélek szerint“. Ezt az exegeták a régi tekintélyes kéziratok (Sin BC) alapján általában mellőzik, de a régi és a revidéált Károli fordítás, úgyszintén Luther és hívei, mint értelmező bővítést elfogadták.

2. v e r s. Mert az élet Lelkének törvénye Krisztus Jézusban szabadított meg engem a bűn és halál törvényétől. Hogy a Krisztussal lelki életközösségben levőket kárhozható ítélet nem sujtja, annak oka — $\gamma\acute{\alpha}\rho$ — az, hogy ők a Szentlélek ereje által megszabadultak a bűn és halál törvényétől. *A Lélek törvénye* az a törvény, az a védő és mentő hatalom, amellyel a Szentlélek a hívőt a testtel, bűnnel és halállal vívott harcában segíti, igazgatja, vezérli, avégett, hogy a hívő az óhajtva várt üdv céljához eljusson. *Az élet* — $\tau\eta\varsigma \zeta\omega\eta\varsigma$ genitivus — azt jelzi, hogy a Lélek nélkül nem nyerhető el az élet és a mi megszabadulásunk indoka a Krisztussal való lelki egységben van. Ezért az $\eta\lambda\epsilon\upsilon\theta\acute{\epsilon}\rho\omega\sigma\epsilon\upsilon\alpha$ aoristost az $\acute{\epsilon}\nu \chi\rho\iota\sigma\tau\acute{\omega}$ Ἰησοῦ -val fogjuk egybe. *A bűn törvénye* határozottan nem a mózesi törvény, még kevésbé az erkölcsi törvény, hanem a bűnnek az a hatalma, amely az embert törvényszerű kötelezettséggel igája alá kényszeríteni törekszik. Ez egyszersmind *a halál törvénye*, mivel a halál a bűn által jött be a világba és így mind a bűn, mind a halál ugyanazon törvény által uralkodik. Ámde ennek az uralkodásnak véget vet *a Lélek törvénye*, amely győzedelmeskedik a bűn és halál törvénye felett és végérvényesen felszabadítja, szabadokká teszi azokat, akik Krisztus Jézusban hisznek. A textus receptusbeli $\mu\acute{\epsilon}\tau$ névmás helyett Sin DFG alapján Tischendorf, Westcott—Hort, Nestle $\sigma\acute{\epsilon}$ -t olvas, amit a másolók alkalmasint a közvetlenül előtte levő szótag hangzása nyomán írhattak. Indokolatlannak látszik ugyanis, hogy az apostol az első személybeli előterjesztés után mingyárt minden átmeneti

gondolat mellőzésével második személyi vonatkozásra tért volna át. Mi tehát a μεé olvasása szerint fordítjuk a szöveget.

3-4. vers. *Mert ami a törvénynek lehetetlen, amennyiben erőtelen volt a test miatt, Isten az Ő Fiát elküldé bűn testének hasonlatosságában és bűn miatt kárhoztatta a bűnt a testben, avégett, hogy a törvény igazsága beteljesüljön bennünk, akik nem test szerint járunk, hanem Lélek szerint.* Ez a tétel igazoló magyarázata annak, hogy a Krisztus Jézusban való megszabadulás mimódon történt? Felelet: A törvény keretén kívül, a törvényre nézve lehetetlen volt az, amit Isten a törvény nélkül cselekedett meg, midőn kárhoztatta a bűnt a testben. *A törvény tehetetlensége abban lett nyilvánvalóvá — ἐν ᾧ — amennyiben a bűn hatalmát megtörni és ilymódon szabadulást eszközölni képtelen, erőtelen gyarló volt — ἡσθένει: —; ebben a tekintetben tehát gyengének bizonyult, mégpedig a test miatt, mivel a test — σάρξ —, amelyben a bűn lakik és hatalmaskodik (7, 18), a törvénynek minden célzatát és az Isten akarata teljesítésére irányuló fáradozását megghiusítja. A törvény erőtlenségével ellentétben hangsúlyozottan hirdeti az apostol Istennek hatalmas és csodálatos cselekedetét, ami az Ő szent Fiának ebbe a romlott világba való elküldésében dicsőült meg. Ez a szöveghű kifejezés: „az önmaga Fiát“ — τὸν ἑαυτοῦ υἱόν — világosan mutatja, hogy a Fiú örökkévaló, egységes lelki életközösségben van az Atyával, akit az Atya küldött alá ide e világba, mégpedig isteni lényével teljesen ellentétes alakban, bűn testének hasonlatosságában, tudniillik abban a megjelenési alakban, amelyben a bűn teste, azaz a minden ízében bűnnel teljes és bűntől áthatott test — σὰρξ ἁμαρτίας — a maga kiábrázolási hasonlatosságát megtalálta. A bűn nemcsak a rosszra való hajlandóságból elkövetett erkölcsi vétség, hanem olyan gonosz hatalom, amely leigazza, békóba veri a testet, amely viszont az embernek nem csakis a látható, érzékelhető testi mivolta, amelyhez odatartozik a psyché is, hanem általában az ember létezési alakja, maga az egész emberi lény, mint test. Mivel már ez a bűn teste, ez a bűnnel átitatott gyarló test merőben ellentéte annak az isteni ábrázolatnak, a μορφή θεοῦ-nak (Fil. 2₆), amelyben a Fiú öröktől fogva él; továbbá, mivel Krisztus a bűnt, a mi halandó bűnös testünkben nem bírta volna megszüntetni, ártalmatlanná tenni és rajta nem győzedelmeskedhetett volna: ennél fogva tehát Isten, az Atya, a maga saját Fiát, bűn testének hasonlatosságában, azaz a mi testünkhöz hasonló, de azzal nem azonos, mindemellett lényegileg ahhoz teljesen hasonló testben küldötte alá; tehát az Úr teste az emberi testhez egészen hasonló test volt, mert csakis a miénkhez hasonló testben végrehajtott kárhoztatás folytán semmisülhetett meg a mi bűnünk. Ámde a Krisztus teste különböző a mi testünktől annyiban, hogy az ő testében, vagyis emberi természetében végképpen nem volt bűn. Sokképpen és sok ízben megkísértetett Ő is, hiszen emberi természeténél fogva megközelíthette, próbára tehetette Őt a bűn, de a testi vágyak és érzelmek felett mindenkor győzedelmeskedett és nem találtatott benne emberi fogyatkozás, avagy a bűnnek még árnyéka sem.*

Krisztus elküldése a bűn miatt — περί ἀμαρτίας — történt, ami azt jelenti, hogy a bűn eltörlését az Isten Fia cselekedte az által és olymódon, hogy a bűn kárhoztatását büntelen, szent testében elszenvedte, minek következtében a bűnnek a testben romboló hatalma megsemmisült, és mi ilymódon megszabadultunk a bűntől és a bűnt kárhoztató ítélettől. *A test* általános értelemben a *bűn teste*, amelyben a bűn hatalmaskodik, amelyben a bűnnek erejét, hatalmát a Krisztus végképpen meghiusította, úgyhogy a bűn többé ártalmunkra nem lehet. Tényleg nyilván Krisztus teste volt a bűn kárhoztatásának, teljes eloszlatásának a színtere, és a bűn ama diadalmas megsemmisítésének következményét, az életet és idvességet árasztotta megváltottaira az Idvezítő. Ezt hangsúlyozottan hirdeti az apostol, midőn kapcsolatosan felmutatja, hogy Krisztus emez üdv-tényével mi volt az Isten célja és mi volt annak a hívőkre kiterjedő következménye. Cél és következmény az, hogy *a törvény igazsága beteljesüljön bennünk*. τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου az, amit a törvény követel, aminek szigorú és betű szerint való tökéletes teljesítésére a törvény kötelez, de amit a törvény erejével semmiképpen sem lehet elérni és megcselekedni. Ezt jelzi a πληρωθῆ szenvedő alakú ige és szorosan hozzá kapcsolólag ἐν ἡμῖν, aminek az értelme az, hogy a törvénynek *általunk* való betöltéséről szó sem lehet, mivel ez a bűn miatt lehetetlen, de *bennünk* igenis beteljesül, megvalósul a törvény követelményeinek összesége a Szentlélek által, akinek a mi lelkünkben való hathatós munkálkodása folytán Isten, a mennyei Atya, az Ő Fiának tökéletes elégtételét kegyelemből nekünk tulajdonítja, mintha mimagunk teljesítettük volna mindazt, amit Krisztus helyettünk és értünk cselekedett. Hogy ez a lelki hatás, illetve a törvény igazságának beteljesedése megvan-é a hívőkben, annak ismertető jellemző bizonyítéka az, hogy ők *nem test szerint* járnak, a testben hatalmaskodó bűnnek nem engednek, kívánságait nem teljesítik, *hanem Lélek szerint* élnek, a Szentlélek vezérlésének készséges szívvel engedelmeskednek. Csakis az így élő hívőkben lehet szó a törvény követelményeinek betöltéséről, amint ezt az apostol a következő 5—8. versben fejtegeti és igazolja.

5. vers. *Mert a test szerint valók a test dolgaira, a Lélek szerint valók azonban a Lélek dolgaira gondolnak.* Test szerint valók azok, akik a testiség ösztönét és szándékait követik, akik a test szolgálivá válnak, gondolatuk és törekvésük folytonosan a test ama kívánságainak kielégítésére irányul, amelyek nemcsak földi javak, hanem kiváltképpen a test cselekedetei (Gal. 5₁₉₋₂₁), amik megannyi ellentétei a Lélek dolgainak. Az Isten Lelke szerint élők azonban mindig arra gondolnak, ami a Lélek gyümölcse (Gal. 5₂₂₋₂₄) és ami kedves az Isten szent színe előtt. Ennek a kétféle és kétféle irányuló érzületnek és törekvésnek a célpontjai merőben ellentétesek, mint ahogy áthidalhatatlan távolság van a negatív test és a pozitív Szentlélek között.

6. vers. *Mert a test gondolata halál, a Lélek gondolata ellenben élet és béke.* Az eredeti szövegbeli φρόνημα szó elvont értelmi jelentése = gondolat, de gyakorlati vonatkozásban = érzület, törekvés. Eszerint az apostol közelebbi indokoló magyarázással (ἴαρο) azt tárja elbénk,

hogy amire *a test gondolata* irányul és törekszik: az *halál*, mivel elkerülhetetlen végső következménye halál, enyészet. Ellenben a Lélek törekvésének végeredménye *élet*, mely az Isten akaratának beteljesítésével olyan kapcsolatban van, mint a halál a test gondolatával. A békesség az idvezülés-kor elnyerendő lelki megnyugvás, mint a Lélek munkájának áldása.

7. vers. Mivelhogy a test gondolata ellenségeskedés Isten ellen, mert az Isten törvényének nem engedelmeskedik, minthogy nem teheti. Hogy a test törekvése miért juttat halálra, azt indokolja meg Pál ebben a hetedik versben. Ezzel tehát az előző vers első felében kifejezett tételt fejtegeti tovább, mivel erre, úgyszintén az ötödik vers első mondatában hangoztatott hasonló értelmű igazságra nyomatékosan figyelmeztetni kívánja a levél olvasóit. Igazolja ugyanis, hogy a test törekvése azért halál, mert a test ellenséges módon szembehelyezkedik, ellenkezik az Isten kijelentett akaratával, törvényével, annyira, hogy utóvégre mereven ellenszegül az Isten törvényének, végképpen engedetlenkedik, minthogy másképpen már nem is tud viselkedni. Ennek a kárhozatos engedetlenségnek és tehetetlen erkölcsi romlottságnak az oka az, mert a testben bentlakik a bűn (7₁₈) és a testi ember a bűn alá rekesztetett (7₁₄), amely őt igája alatt fogvatartja.

8. vers. A testben levők pedig nem lehetnek kedvesek Isten előtt. Ez az egyszerűen továbbvezető (ἐξ) mondat azt a gondolatot fejezi ki, hogy mivel a testben levők, azaz a testiség vágyai szerint élők az Isten törvényének nem engedelmeskednek, sőt azzal szemben dacosan viselkednek, ennél fogva nem lehetnek kedvesek az Isten előtt, aki az Ő jóságának, kegyelmének és jótetszésének nyilvánulása feltételül éppen az engedelmeskedést kívánja meg.

9. vers. De ti nem vagytok testben, hanem Lélekben, haugyan az Isten Lelke lakozik bennetek. Az apostol a testiség ösztönei szerint élő emberek állapotának általános jellemzése után közvetlenül a levele olvasóihoz fordul, mint akikről azt gondolja, hogy náluk ellenkező a helyzet. *Ti*, akikhez szólok, akik ezt a levelemet olvassátok és megértéssel fogadjátok, *nem vagytok testben*, amelynek a törekvése megakadályozza az Isten akaratának teljesítését, *hanem Lélekben* vagytok, úgy éltek és cselekesztek, mint ahogy lelki lényetekhez méltó és illő. *Haugyan*, hogyha és amennyiben — εἴπερ — önbírálatotok szerint meggyőződtek afelől, hogy *az Isten Lelke lakozik bennetek*. Az éltető és vezérlő lélek nyilván, mint már az előző 2. 4. 5. 6. versben és az egész részben: a Szentlélek, aki létünknek, munkánkknak, törekvésünknek mozgató, célhoz segítő ereje. Ha Ő lakozik bennetek, azaz: ha egész valótokat, lényeteket az Isten Lelke hatja át, úgyhogy az Ő bennetek való lakozásának, jelenlétének és munkálkodásának bizonyítékai világosan meglátszanak a ti gondolataitokon és egész életeken.

Akiben pedig nincs meg Krisztus Lelke, az nem az övé. Nemleges, negatív szempontból való indokolása az előző mondatban hangoztatott gondolatnak, amiből nyilvánvaló, hogy Krisztus Lelke és Isten Lelke egyugyanazon örökkévaló lény, a Szentlélek Isten, akinek a neve változta-

tott jelzésével az apostol csakis azt kívánta igazolni, illetve feltüntetni, hogy akiben ez a Lélek nem él és nem működik, az nincs lelki életközösséggel a Krisztussal, az nem az Ő tulajdona és örököstársa.

10. *vers.* *Ha azonban Krisztus bennetek van, noha a test holt a bűn miatt, de a lélek élet az igazság által.* Krisztusnak bennünk levése annyi, mint az Ő Lelkének, a Szentléleknek a mi lelkünkben való lakozása, aminek következtében mi úgyszólván a Krisztusnak részeivé válunk, amikor többé már nem mi magunk élünk, hanem él bennünk a Krisztus (Gal. 2₂₀). Ebből következik, hogy akiben a Krisztus él, aki hit által Ővele életegységben van, az a hívő valósággal érzi és tapasztalja az ilyen módon keletkezett új életnek boldogító hatását és következményét, nevezetesen azt, hogy noha a teste holt a benne hatalmaskodó bűn miatt, de nem olyan értelemben, mint hogyha a teste a meghalás feltételének volna alávetve (conditioni mortis obnoxium, Augustinus, vagy morti adiudicatum deditumque, Bengel), avagy hogy a teste halálra ítéltetett a bűn miatt, hanem a mostani, t. i. a Szentlélek által megszentelt, megújult helyzetben, a jövődre irányuló szempontból mondva, holt a teste a bűn miatt, mivel a bűn miatt jött be a világba a halál (5₁₂): ámde a lelke él. A test halálával ellentétben hirdeti az apostol a lélek életét, de természetesen itt a gondolatkapcsolat szerint pneuma sem nem a Szentlélekről, sem nem a magasabb erkölcsi élettevékenységre törekvő emberi lélekről értendő névszó, hanem jelzi és kifejezi az újjászületett hívők új lelki állapotát, melyet a Krisztus Lelke hoz létre, amely megújhodott lényünk, egész valónk többé már nem testi természetű, nem holt test, hanem lélek, élő és éltető elv, valóságos élet — ζωή —, amelyet romolhatatlan életünk zálogául bírnunk lelkünkben *igazság által*. Az igazság ható erejét azért hangoztatja, mert a Szentlélek a hívőben olyan gyümölcsöző erkölcsi életet teremt, amely az Isten akarata teljesítésére képesít. Ezt az igazságot nem szerezheti meg, sem nem hozhatja létre senki a halandók közül a saját erejével, mert ez nem erkölcsi életigazság (Erasmus, de Wette, Meyer), hanem egyedül a Szentlélek munkája és így tisztán kegyelmi ajándék.

A 11. *vers*-ben a metabatikus δέ kötőszóval folytatott fejtegetés bizonyágtétel a Szentléleknek a hívőkben megnyilvánuló életrekelte hatalmáról. *Ha pedig* — úgymond az apostol — *Annak Lelke lakozik bennetek, aki feltámasztotta Jézust a halálból: Az, aki Krisztus Jézust feltámasztotta a halálból, megeleveníti majd a ti halandó testeiteket is az Ő bennetek lakozó Lelke által.* Krisztus Lelke az Isten Lelke. Hogy pedig az apostol itt *Annak a Lelkeről* szól, aki a történelmi személyben megjelent Idvezítőt a halálból feltámasztotta, ezzel azt bizonyítja, hogy Isten minket is hasonlóképpen feltámaszt a halálból. Figyelemre méltó, hogy Krisztus Jézusnak halálból való feltámasztásáról, mint olyan üdvtényről szól, amelyet Isten vitt véghez. Ezt annak bizonyosságául hangsúlyozza, hogy *Az*, aki a mi idvességünk eszközlőjét feltámasztotta, bizonyára fel fogja támasztani a hozzá hittel ragaszkodó megváltottakat is. Jellemző továbbá, hogy a Jézus feltámasztását az εϋριστω verbum megfelelő részesülői alakjával,

a mi halandó testeink megelevenítését pedig a szintén szemléltető ζωοποιέω futurumával fejezi ki Pál. Ezzel a mi testünk halandóságát és a bűn miatt holt voltát tünteti föl a jövőben bekövetkező élettel szemben. Ebből következik, hogy itt a Krisztus feltámasztásával párhuzamos ténynél nem lehet a mi erkölcsi megelevenedésünkre, ethikai megújulásunkra gondolni, mivel világosan szól a szöveg, hogy a mi jelenleg halandó testünket, amelyben a Szentlélek lakozik, egykoron életre kelti az Isten az Ő bennünk lakozó Lelke által.

12—17. vers. A Lélek bizonyágtétele szerint Isten gyermekei vagyunk.

12. vers. *Annaokáért atyámfiai, nem vagyunk adósok a testnek, hogy test szerint éljünk.* Mivel a Lélek az életet, a test a halált hozza létre számunkra, továbbá, mivel a Lélek bennünk való munkálkodásának üdvös következményei vannak, ellenben a test háborúságot, nyugtalanságot, csalódást okoz, utóvégre meg halálra juttat: tehát magától érthető és indokolt, hogy nem vagyunk a test lekötelezett szolgálói, nem vagyunk adósai, nem tartozunk neki azzal, hogy testi módon éljünk. Nem az a rendeltetésünk és feladatunk, hogy a test kívánságai és érzékies ösztönei kielégítésére gondoljunk és életünket aszerint rendezzük. A hívőnek nem szabad és nem lehet megtűrnie azt, hogy a *σάρξ* irányító, vagy éppen lenyűgöző hatást gyakoroljon reá, mert ilyen veszedelmes helyzetben kockára tennők azokat az áldásokat, amelyek az új lelki élet következményei.

A 13. versben hirdeti Pál a test szerint élés kárhozatos halállal végződését és a Lélek akaratának való engedelmeskedés üdvös eredményét: *Mert, ha test szerint éltek, meg fogtok halni, de, ha a test cselekedeteit Lélekkel megöldökölték, élni fogtok.* Úgy van; a hívők az óembert a testiség minden kívánságával együtt levetkezték, amikor hit által a Krisztus megváltott tulajdonai lettek és a Szentlélek vezérlése szerint tartoznak élni. Ha tehát már ezután ellenkezőleg cselekednének és a Krisztustól elszakadnának, bizonyosan elveszítének a Lélek kegyelmi adományait és gyászos végök lenne. Igaz a régi közmondás: *Quo quis peccat eo et punitur.* A *μελάστε* verbum az utána következő *ἀποθνῄσκειν* infinitivus elkerülhetetlen megtörténését jelzi, tudniillik azt erősíti meg, hogy a test szerint élőköt bizonyosan utóléri az örökkétartó halálra való kimúlás, amely után sohasem lesz életre feltámadás. Ellenben, ha a test üzelmeit, cselofságait, bűnös viselkedését a Szentlélek ereje által megöldökölik, vagyis, metaphora nélkül szólva, elérik azt, hogy amit a maguk erejével véghezvinni képtelenek, a Szentlélek segedelmével megcselekszik, azaz többé már nem lesznek testiek, akkor elnyerik a boldog örökéletet, amely mind lelkőknek (10. v.), mind testüknek (11. v.) boldogságára kiterjed. Íme látható, hogy a *πνεῦμα* itten, mint szintén az egész szakaszban, nem az újjászületett ember alanyi új szellemi minősége (Philippi), sem nem az eredeti ősi állapotba ismét visszahelyezett emberi szellem (Otto), hanem Istennek és Krisztusnak Lelke, a Szentlélek, akinek ereje által lesznek a hívők az örök idvesség és élet részesei.

A 14—17. versben bizonyágot tesz az apostol arról a vigasztaló

tényről, hogy a Szentlélek kezességet nyújt nekünk afelől, hogy Istennek gyermekei és az örök dicsőség örököstársai vagyunk.

14. *vers.* *Mert a kikelet Isten Lelke vezérel, azok Isten fiai.* Az isteni fiúság alapja a Krisztusban való igaz hit, amely által a megigazult lelkek Krisztus megváltottai és dicsőségének örökösei. Ezeket egész életükben a Szentlélek vezeti, aki bennök él és munkálkodik, úgyhogy életük minden nyilvánulásából fölismerhető az, hogy ők a Szentlélek élő templomai. A Szentlélek hatása, vonzó ereje és irányítása azonban nem korlátozza az ember szabad akaratát; nem kényszerít senkit, hogy másképpen cselekedjék, mint ahogyan akar, mindamellett azokat, akik Krisztusban való igaz hit által idvezülnek, oly módon és akképpen vezeti, hogy azok készséges akaratú engedelmeskednek és nem akarnak egyebet, mint amit a Lélek akar. Ezek és nem mások az Isten fiai, akik gyermeki jogokkal bírnak, atyai szeretetben részesülnek és egykoron az Atya összes javainak örökösei. E kijelentés alapján nyugvó megállapításnak indokolása végett utalja az apostol a hívőket saját tapasztalatuk meggondolására.

15. *vers.* *Mert ti nem szolgaság lelkét kaptatok ismét félelemre, hanem fiúság Lelkét kaptatok, aki által kiáltjuk: Abba, Atya.* Amit a hívők általában saját lelki élményeik folytán is tudhatnak, azt hangsúlyozottan elibök tárja az apostol, mert nagy áldás ám az, amelyben a hívők részesültek. Az a Lélek ugyanis, aki őket vezérli, nyilván nem szolgaság lelke, nem lealacsonyító szolgálalkúségre szoktató, vagy kényszerítő hatalom, nem szolgálai lélek, tehát nem olyan, hogy annak birtokában szolgálai módon rettegniök kellene az Istentől, mint ahogy rettegtek a levél római olvasói abban az előbbi pogány állapotukban, amikor még nem ismerték és nem imádták lélekben és igazságban az Istent és nem hittek az Ő szent Fiában, a Jézus Krisztusban. A pogány vallások általános jellemvonása a félelem érzetű (δρασιδαιμονία Act 17₂₂) és sok tekintetben az izraeliták vallásán is a Jahvétól való félelem vonul végig, haszinte ez az érzés enyhébb, kevésbé nyomasztó itt, mint a pogányoknál. Ám az Isten Lelke a hívők szívét nem félelemmel, nem a szolgaság érzetével, hanem bizodalommal és szabadsággal tölti be, mint ahogy méltó a fiakhoz, hogy az Atya iránt viseltessenek. Ünnepelesen ismételve a mondat első felében hangoztatott állítmányt, mondja továbbá: *hanem fiúság Lelkét kaptatok*, mert az isteni fiúság létrehozója a Szentlélek. υιοθεσία jelenti a fiúváfogadás kegyelmi tényét (Vulgata: adoptio filiorum), mely szerint Isten a hit által megigazult bűnösöket kegyelméből gyermekeivé fogadja, azaz őket, mint Atya, gyermeki jogokkal ruházza föl. Lényegileg egyedül Jézus az Isten Fia (Ján. 1₁₄, 18; 3₁₆, 18; 1. Ján. 4₉). Hogy tehát mi Isten fiai lehessünk, Krisztusba kell beoltatnunk. Ezt a kegyelmi ténytet minden emberi cselekvés vagy akarat teljes kizárásával a Szentlélek eszközli, akinek munkája folytán Isten a megigazultakat gyermekeinek tekinti, akik között ez új lelki közösségben többé nem létezik semminemű sarkikus különbség: mindnyájan egygyé lesznek Krisztusban. A szolgasággal ellentétben a hívők a fiúság kegyelmi állapotába jutnak a Szentlélek által, aki képpé teszi őket arra, hogy Istenhez így fohászkojanak: Abba, Atya!

Abbá arám szó, egyjelentésű a héber *ab* és a görög *πατήρ* szóval = atya, Istennek ünnepélyes megszólítása, amely a zsidó imádkozási szokás révén jött át a keresztyén nyelvhasználatba, főképpen azért, mert Idvezf-tónk így hívta segítségül Istent könyörgéseiben. Az *abbá*, *atya* név eszerint azt fejezi ki, hogy Isten, akit az ószövetségi nép kizárólagos sajátjának tartott, a Krisztusban elnyert istenfiúság következtében különbség nélkül minden hívőnek egyetemlegesen Atyja, akit mi a Krisztusért, a Krisztus nevében, gyermeki bizodalommal így hívunk segítségül: Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben! Amíg tehát a törvény szolgálási állapotba juttatta a hatalma alatt nyögő népet, addig az Isten Lelke, a Krisztus Lelke, hozzákapcsolja a hívőt Istenhez, mint mennyei Atyához és teljes megszentelődést hoz létre a hívőkben. Ez a Lélek továbbá, mint az istenfiúság valóságos bizonyága, egyszersemind kezességet nyújt afelől, hogy a hívők a mennyei üdv örökösei.

16. 17. *vers.* *Maga a Lélek tesz bizonysgot a mi lelkünkkel együtt, hogy Isten gyermekei vagyunk. Ha pedig gyermekek, örökösök is; örökösei Istennek, örököstársai pedig Krisztusnak, haugyan vele együtt szenvedünk, hogy vele együtt dicsőíttessünk is meg.* A Szentléleknek a mi lelkünkben munkálkodó ereje bizonysg arról, hogy mi valóságosan Isten fiai, gyermekei vagyunk; viszont, mimagunk, a gyermeki mivoltunk felől tudatosságot szerzünk a Szentlélek bennünk való munkálkodása folytán és ilymódon tudatos meggyőződéssel teszünk hitvallást arról, hogy mi Isten gyermekei vagyunk. Amiképpen pedig a gyermekek az apa összes vagyonának örökösei, azonképpen a hívők is, istenfiúságuk bizonyossága alapján, részesülnek egykoron a mennyei Atya romolhatatlan javaiban, az örökéletben. „*Isten örökösei*“ tehát azt a gondolatot fejezi ki, hogy Isten, a mennyei Atya, megosztja gyermekeivel mindazt, amije van, Ő maga semmiben fogyatkozást vagy szükséget nem ismerven. „*Krisztusnak pedig örököstársai*“ voltaképpen egyértelmű azzal, hogy Isten örökösei, nevezetesen azt a tényt jelzi, hogy a feltámadott Krisztus már valóságos birtokosa ama dicsőségnek, amelyet a Benne hívők Ő általa fognak örökölni. *Haugyan*, önbírálatra serkentő figyelmeztetés. A Krisztussal való együtt-szenvedés az Ő követésében határozódik: önmegtagadás, kereszthordozás, állhatatos hűség az evangéliomhoz mindhalálig, kitartás az igazság és a szabadság elve mellett az utolsó lehelletig és megközelítőleg elvégzése annak a munkának, amelyet Krisztus tökéletesen befejezett — mindez bizonyára küzdelemmel, szenvedéssel jár. Amde ott van előttünk az élő példa, a dicsőség Ura. Ha vele együtt szenvedünk, vele együtt dicsőülünk meg a mennyei Atya országában.

A 18. *vers*ben azt magyarázza meg az apostol, hogy miért kell küzdeni, szenvedni a hívőnek, mielőtt ama bizonyos idvesség birtokába eljuthat. Küzdeni, szenvedni kell azért, mert az az egykoron elnyerendő dicsőség nem mulandó, veszendő kincs, hanem olyan örökértékű birtok lesz, amelynek nagy és maradandó becséhez képest a földi szenvedések és gyötrelmek igen csekély jelentőségűek.

Azt vélem ugyanis, hogy a mostani idő szenvedései nem hasonlíthatók ahhoz a jövődő dicsőséghez, amely nekünk megjelentetik. Szerény tartózkodással, de egyénileg hívó meggyőződéssel (litotes rhetori alakzattal) hangsúlyozza azt a tényt, amelyre nézve bizonyos tudalma van. *Azt vélem ugyanis*, ami egyértelmű azzal, hogy jól tudom, mert bizonyos vagyok felőle, hogy úgy van. A mostani idő, a jelenlegi időszak megpróbáltatásaival, gyötrődéseivel ellentétben feltáru előttünk a számunkra majd egykoron megvalósulandó dicsőség, *amely megjelentetik nekünk.* Ez azt jelenti, hogy idvességünk elnyerése bizonyos ugyan, mindamellert azt még lepel, fátyol — kalümna — borítja be, ami miatt szemünkkel nem láthatjuk, érzékeinkkel föl nem foghatjuk, de majd a parusia alkalmával elvonul a lepel és számunkra — εἰς ἡμᾶς —, akikért történik az apokalypsis, nyilvánvalóvá lesz.

A 19—39. *vers* igazolja, hogy amaz egykori dicsőség miért olyan bizonyos, hogy annak birtoklása felől kételkednünk nem lehet. Bizonyos egyrészt azért, mert az egész teremtett világ epedő várakozással, várvánvárja azt (19—22. v.), másrészt azért, mert mimagunk is sóvárogva vágyóunk utána (23—25. v.); továbbá, mert maga a Lélek esedezik érettünk annak elnyerése végett (26—27 v.), végül pedig azért, mert a hívők megdicsőülése az Isten örök tanácsában el van végezve (28—39 v.).

19. *vers.* *Mert a természeti világ sóvárgása várja az Isten fiainak megjelenését...* ἀποκαρᾶξια feszült figyelemmel, nyugtalanul és aggodalmaskodva történő várakozást jelent, κτίσις pedig itt nem a teremtés tényét, hanem teremtett valóságoknak, teremtettségeknek a fogalmát fejezi ki. Az ἀποκάλυψις arra a végeredményre, amaz egykoron bekövetkező tényre utal, amelynek következtében az Isten fiai valósággal azoknak bizonyulnak be, akik már most is reménység szerint, nevezetesen Isten örökösei, Krisztusnak pedig örökösársai. Ez a bebizonyulás az idvesség birtokába jutással azonos tény. *Bengel*: „ad creaturam ex peccato redundarunt incommoda; ad creaturam ex gloria filiorum Dei redundabit recreatio“. Ami különösebben a κτίσις jelentését és értelmezését illeti, ez a névszó az ókori görög nyelvhasználatban jelenti az alkotás, alapítás, telepítés, berendezés tényét — actus creandi —, az újszövetségben pedig a teremtést — creatio — és metonymice a teremtményt — κτίσμα creatum —, aszerint, amint a természeti világról, vagy egyes élettelen dolgokról, természeti valóságokról, oktalan állatokról (Róm. 1₂₅, 8₃₉; Zsid. 4₁₃), vagy az emberi nemzetségről (Mk. 16₁₉, Kol. 1₂₃), vagy emberi intézményről (1. Pét. 2₁₃) van szó. Ezt a különbözőképpen értelmezhető névszót itt eltérőleg magyarázzák az exegeták. Így példánakokáért Chrysostomus nyomán némelyek (Theophylaktus, Aretius) általában az *élettelen* világalkotmányra — mundi machina — vonatkoztatták, beleértvén egyesek az eget, a csillagokat, levegőt, földet is. Csakhogy ám amit az apostol a κτίσις-ről mond, hogy „nem önként“ „nem önszántából“ (20. v.), továbbá, hogy „együttsóhajtozik és együttnyög“ (22. v.): ez a kifejezés életet feltételez és így nem alkalmazható élettelen csinálmányra. Mások vonatkoztatják az *élő* teremtményekre, mégpedig vagy általában

az emberiségre (Augustinus, Turretinus, Keil, Schulthess), a még meg nem tért emberekre (Krehl, Baumgarten-Crusius), vagy a még hitetlen pogányokra (Locke, Lightfoot, Hammond), illetve meg nem tért zsidókra (Cramer, Böhme, Gersdorf), avagy a megtért pogányokra (Clericus), illetve hívő zsidókra (Göckel), vagy a természeti állapotban levő emberiségre (mint a scholastikusok), vagy a keresztyénségre, mint új teremtményre (mint a sociniánusok és arminiánusok). De hogyha az apostol ilyen vélekedések szerint akart volna szólni és akár az egész emberiség, akár annak akármely része szabadság után való epedő sóvárgását, apokaradokiáját szándékozott volna olvasói tudomására juttatni: akkor az ő következetes módszere ellenére bizonyosan nem mellőzte volna hangoztatni a bűnnek; illetve a hitnek és a végítéletnek megfelelő felemlítését. Túlságosan tág értelemben magyarázta Theodoretus, aki az angyalokat is, továbbá Köllner, aki az összes élő, élettelen, okos és oktalan teremtményeket befoglalta e névszó jelentésébe. Szokatlanul egyéni az a vélekedés, mely szerint *κτίσις* a *ψυχή*-vel (Märcker) vagy éppen a *σάρξ*-szal (Weissbach) volna egyértelmű. Ezekről és a hasonló értelmezési kísérletekről részletesen olvashatunk Tholuck, Reiche, Meyer-Weiss kommentársaiban. Mi úgy vélekedünk, hogy szövegszerű elemzés szerint a *κτίσις* névszó itten jelenti a természeti világot, az egész természetet a benne levő teremtményekkel egyben, kivévn az embert, akiről külön vonatkozásban szól az apostol. A természeti világ egykori átszellemülésétől azt hirdeti Pál, hogy az majd az Isten fiai dicsőségének megjelenésekor, az Isten országa eljövetele idején megvalósul. Ő ugyanis a Szentlélektől megvilágosított lélekkel, szinte prófétai látomásban már-már maga elé idézi azt a fenséges jelenetet, amely a most még romlottság és tökéletlenség szolgasága alatt nyögő természeti világ szabadságra jutásakor, a messiási üdv örökösének megdicsőülésével kapcsolatban fog föltárulni. Ezt a jövődöbéli felszabadulást, megváltást reméli, várja, áhítozza sóvárogva a természeti világ, ami arra mutat, hogy az egykori idvességben részesülő hívők a bizonyosság tudatában várhatják reménységük megvalósulását. Az apostol a megszemélyesítve gondolt természeti világról az ószövetségi vélekedés nyomán mondja azt, hogy sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését. Ilyenszerű megszemélyesítéssel ugyanis gyakorta találkozunk az ószövetségi iratokban (Zsolt. 98, 106₁₁; Ésa. 14, 55₁₂; Hab. 2₁₁), mint ahogy a mindenség felbomlásának és megújulandó helyreállításának eszméje az új-szövetségben is említve van (Mt. 19₂₈, 2. Pét. 3₁₀ kk., Jel. 21₁).

A természeti világ szabadság után való vágyódását és reménysége céljának elérését igazolja az, hogy a bűn következtében hiábavalóság alá vettetett, de reménység alatt.

20. *vers.* Mert a természeti világ hiábavalóság alá vettetett, nem önszántából, hanem az alávétő által reménység alatt. A „hiábavalóság“ névszó arra a múló, veszendő és az őseredeti tartalomtól megfosztott állapotra mutat rá, amelybe a természeti világ a bűneset következtében az ő hajdani tökéletes állapotából *alávettetett*. Ez az idegen uralom alá jutás nem önként, a maga szántából, hanem a bűnt büntető szent Isten

akaratóból történt. Ő az a hatalom, aki az akarata ellen engedetlenségből elkövetett bűn büntetéséül, igazságos ítélete szerint, a természeti világot hiábavalóság alá vetette, egyszermind azonban irgalmasságából reménységet nyújtott a szabadulás iránt. Az ἐπί praepositio dativusszal jelzi az irányt és a célt, amely felé, ahová a hiábavalóság alá vetett világ vágyódva tekint. A boldogító megszabadulás *reménysége alatt* ἐφ' ἐλπίδι, tehát azzal a vigasztaló kilátás nyújtásával vettetett változás alá a természeti lét, hogy az Isten által megállapított végcél elérésekor felszabadul. Erre a változásra vár, ezért eseng, ezt reméli.

21. *v e r s.* Mivelhogy maga a természeti világ is meg fog szabadíttatni a romlandóság szolgaságától az Isten gyermekei dicsőségének szabadságára. Ez az indokoló mondat a szabadság elnyerésére irányuló reménység megvalósulásáról szól. Mivelhogy = azért, hogy. A természeti világ hiábavalóság alá vettetésének bizonyítéka az, hogy a romlandóság, halandóság, hozzákötetett a létehez, azaz mulandó, veszendő és ennek folytán a halhatatlanság ellentétének, tudniillik az elmulásnak, rothadandóságnak szolgálatában van. Hiábavaló mivoltáról tanuskodik a romlásnak való szolgálata és ebben a szolgálói állapotban való alárendeltsége. Ebből a rabságból meg fog szabadíttatni a hiábavalóság alá vetett ktisis, hogy részese legyen annak a szabadságnak, amely az Isten gyermekei dicsőségével együttjár. A szabadság az a nagy áldás, amelyet a hiábavalóságtól való megszabadulás tényének eredményeként a természeti világ elnyer, minek folytán olyan állapotba jut, mint amilyenben lesznek a testiképpen romlandóság alá vetett hívők, az Isten gyermekei a hiábavalóságtól mentes szabad állapotokban, míglen végezetül elnyerik azt a dicsőséget, amely a megváltott hívőknek, mint Isten gyermekeinek romolhatatlan, örök osztályrésze marad. Ekkor valósul meg a tökéletes szabadság.

A 22. *v e r s* ennek a most hangoztatott üdvténynek a bizonyítása, vagyis megerősítése annak a megvalósulandó reménységnek, hogy a természeti világ a romlandóság szolgaságából kiszabadul és szabaddá lesz. Ha ez nem így lenne, akkor nem epekednék és sóhajtoznék az egész természet mostanáig. *Mert tudjuk, hogy az egész természeti világ együtt sóhajtozik és együtt nyög mindidáig.* 23. *v. nemcsak pedig, hanem maguk a Lélek zengéjének birtokában levők is, mimagunk is sóhajtozunk magunkban, várván a fiúságot, a mi testünknek váltságát.* A keresztyén hívők, a természeti világ szemléléséből igazolható tapasztalatuk alapján tudják azt a tagadhatatlan tényt, hogy a ktisis állapota a bűn büntetéséül kimondott ítélettel összefüggésben van és az egyetemes természet alkotó részeinek együttes nyögése és fájdalmas vajudása arra az epedve várt megszabadulásra mutat, amely utóvégre meg fog történni. Eszerint az egész universum egykori megújódását egybehangzóan bizonyítja az a közös, epekedő sóvárgás, amely majd a szabadság után való reménykedés céljának elérésekor megszűnik, mivel az egész ktisis a várva-várt megújulás állapotába jut.

Ám nemcsak az egész természet sóhajt és vár fájdalmasan ama végső megszabadulás reménységének megvalósulására, hanem maguk a

Lélek zsengejének birtokában levők is, mi hívó keresztyének szintén visszafojthatatlan sóhajtozással, megszűnés nélkül várjuk ama reménység beteljesülését. A *Lélek zsengeje* némelyek szerint a Szentléleknek az első pünkösdkor az apostolokra történt kitöltetése, mintha Pál is amaz apostolokkal együttesen így szólna: noha mi már bírjuk a Lélek zsengejét, mégis... (Így Origenes, Oecumenius, Melanchthon, Grotius és nézetársaik.) Mások a Szentlélek részleges bírására gondolnak, ellentétben azzal a jövődöbéli állapottal, amikor majd a Szentlélek egész teljességében kitöltetik. Így vélekedett Hieronymus és más egyházi atya és ezen a nyomon később Kálvin, Béza, Estius, Tholuck stb. A Léleknek a parusia alkalmával ily teljes mértékben leendő kitöltetéséről azonban az újszövetségi szentírás nem tanít (Weiss). Szerintünk az eredeti szöveg πνεύματος szava magyarázó kiegészítő szó, ily értelemben: a Lélek, mint ama dicsőséges állapot zsengeadománya. Mi nevezetesen úgy gondolkozunk, hogy az apostol itt a Szentléleknek arról a kegyelméről tesz tanubizonyosságot, mint zsengeről, amely kegyelem a hívőknel megvan és bennök munkálkodik, amely kegyelem a hívők tekintetét a Krisztusban való örök váltság tényére irányozza, őket igaz hit által az idvességben részelteti, egyszersmind biztosítja afelől, hogy velök marad mindörökké. Ez a Lélek nyujt kezeséget arról is, hogy a mi vágyódásunk be fog teljesülni. Hangsúlyozottan ismétli, hogy *mimagunk is* mimagunkban, jelezvén ezzel a hívők benső áhítozással párosult mélységes fájaldalmát. Ez a kifejezés pedig: „*várván a fiúságot*“ azt jelzi, hogy noha a hívők már bizonyosak amaz üdvjő elnyerése felől, mindamellert most még csak a jogigényük van meg hozzá, mert valóságosan csakis majd a parusia alkalmával nyerik el maradandó birtokul. Megvilágosító értelmezés gyanánt hozzáfűzi, hogy „*a mi testünknek váltságát*“. Ezzel azt a gondolatot magyarázza, mely szerint mi várjuk a testünknek a romlandóságból leendő megszabadulását, hogy a testünk, mint romolthatatlan test, a Krisztus dicsőséges testéhez hasonlatos legyen (Fil. 3₂₁).

24. *vers*. Az istenfiúság várásának továbbá indoka az, hogy a romlandóságból való megszabadulásunk most még reménybeliség, *mert reménység szerint tartattunk meg*. A hívő ugyanis a Jézus Krisztusban való igaz hit által, minden érdem nélkül, ingyen kegyelemből nyeri el a megtartást, az idvességet, amelyhez jó reménységgel ragaszkodik, de ez az üdvremény még csak várakozás. „Sic liberati sumus ut adhuc speranda sit haereditas, postea possidenda, et ut ita dicam, nunc habemus ius ad rem, nondum in re“ (Melanchthon). *A reménység pedig, ha láttatik, nem reménység, mert amit lát valaki, miért reméli is?* A reménység ugyanis, hogyha már beteljesedett, azaz valósággá lett az, amit reméltünk, többé már nem időszerű, nem indokolt. Minthogy pedig a keresztyén hívő azért reméli az idvességet, az örökéletet, amit nem lát, mivel a reménységének beteljesedéséről meg van győződve: tehát várja azt állhatatosan. Ezért a hívők szilárd reménykedéssel való várakozása kezeség arról, hogy amaz egykori dicsőséget, az idvességet bizonyosan elnyerik. *Ha pedig reméljük, amit nem látunk, várjuk kitartással* (25. v.). A mi hittel, remény-

séggel való várakozásunk nem hiábavaló; sőt valósággal, bizonyosan bekövetkezendő dicsőséghöz juttat minket a Szentlélek által.

26. *v e r s.* Hasonlóképpen pedig a Lélek is segítségünkre van a mi erőtelenségünkben. A természeti lét és a hívők epedő várakozásához és reménykedéséhez hasonló módon nyilatkozik meg a Lélek segedelme, annak a ténynek igazolásául, hogy a jövődöbeli dicsőség elnyerése a hívők számára bizonyos. A Lélek — τὸ πνεῦμα — mint az egész szakaszban, úgy itt is, nyilván és bizonyára nem más, mint a Szentlélek, aki mellénk, mellettünk áll, gyámolt, segít, küzdelmünkben velünk van, „ad nos laborantes refertur“ (Béza). A mi erőtelenségünkben, azaz nem éppen testi gyarlóságunkban, vagy a kitartásra képtelen voltunkban, hanem a következő indokoláshoz képest a mi könyörgési fogyatékoságunkban segedelmet, támogatást nyújt nekünk a Lélek; mert mi nem tudjuk, hogy mit és mimódon kell kérnünk, nem ismerjük valójában a testi-lelki szükségleteinket, bajainkat és annyira gyengék vagyunk, hogy ottan-ottan még fohászkodni, vagy fölsóhajtani sem tudunk, általában pedig nem értjük a módját, hogy miképpen, hogyan imádkozzunk Istenhez, hogy az élet rögs útán el ne essünk, hanem pályafutásunk és életharcunk bevégzése után az óhajtott célt elérhessük. Minden ilyen és hasonló esetben maga a Lélek esedezik érettünk, közremunkál a mi javunkra, „er vertritt uns auf das Beste“ (Luther). Hangtalan sóhajtozásokkal, azaz : nem úgy, hogy felsóhajtásait szavakkal nem kíséri, vagy óhajtozásait szóbelileg ki nem fejezi (Béza, Grotius, Flatt, Köster és mások), hanem olymódon, hogy sóhajtozásának jelentését, értelmét emberi hangon elmondani vagy kifejezni nem lehet. A Szentléleknek érettünk történő eme közbenjárása a mennyei Atya szent színe előtt bizonyára többet jelent, mintha azt mondanók, hogy Ő tanít minket imádkozni, vagy hogy Ő adományozza nekünk az imádkozás charismáját (amint Chrysostomus, Oecumenius, Theophylactus és mások gondolták); vagy mintha a megszentelt emberi lélekről és egyéb ilyen képzelt fogalmakról lehetne szó: sőt inkább csakis azt akarta mondani az apostol, hogy a Szentléleknek az Atyával való társalkodásakor, illetve a mi érettünk történő esedezése alkalmával nincs szüksége szavakra, hangokra, beszédre, mivel Ő nem olymódon járul a mennyei Atya színe elé, mint ahogy mi könyörgünk szükségünkben, bajainkban Istenhez segedelemért, hanem örök létének és az Atyával és a Fiúval egyenlő isteni valójának módja szerint κατὰ θεόν képvisel bennünket a mi javunkra, idvességünkre.

A 27. *v e r s.*-ben az apostol az ószövetségi írás szerint (1Sám. 16, 1Kir. 8₃₉, Zsolt. 7₁₀, Péld. 15₁₁, Jer. 17_{9k}) Istent úgy jellemzi, mint aki a szívek legbelsőbb rejtékét ismeri. Aki pedig — nevezetesen az Isten — a szíveket vizsgálja, tudja, mi a Lélek gondolata, mert Isten szerint esedezik szentekért. A szív nemcsak a vérkeringés és az élet középpontja, hanem az érzelmek, hajlamok, szenvedélyek és értelmi tevékenység mozgató tényezője. Ennek az életszervnek vizsgálása és tökéletes ismerése alapján Isten nyilván tudja, hogy a szíveink benső rejtékéből Hozzá szálló fohá-

szunk és sóhajtásunk azonos-é a Lélek gondolatával, amely az Isten akarata szerint történő közbenjárás, imádkozás érettünk. A Lélek gondolata, gondoskodó kegyelme érettünk, mint a Krisztusban megigazult szentekért, minden gyarlóságunk és bűnös voltunk ellenére is, a legnagyobb áldást szerzi meg számunkra, mert a Lélek Isten szerint, az Ő szent akaratával tökéletesen megegyezőleg jár közben a mi lelki boldogulásunk végett.

A 28. versztől kezdve a rész végéig a keresztyén üdvbizonyosság és a Krisztusban való élet legfőbb okát tárja föl az apostol, igazolván azt, hogy az idvesség bárminemű szenvedések, akadályok és ellentétes törekvések láttára is teljesen bizonyos a hívők számára, mert Isten a hívők idvessége felől örök tanácsában eleve határozott. Ez a vizsgálató kijelentés szoros kapcsolatban van az előző szakasszal; mihezképest hangsúlyozottan hirdeti a megigazulás tényét (30. 33. v.) és azt a kibeszélhetetlen, végtelen szeretetet, melyet Isten az Ő szent Fia váltságahalálának tényében bizonyított be irántunk (31. 32. 34. k. 39).

28. v e r s. *Tudjuk pedig, hogy azoknak, akik Istent szeretik, minden javukra van, mint elevevégzés szerint elhívottaknak.* Tudjuk, bizonyossággal, meggyőződéssel valljuk, hogy a mi idvességünket, lelkünk boldogságát, örökéletünket senki és semmi sem gáncsolhatja el, nem akadályozhatja meg, nem veheti el tőlünk, mert saját élettapasztalatunk tényei csalhatatlanul bizonyítják, hogy *azoknak* a Krisztusban igazán hívőknek, *akik az Istent szeretik*, mindenek, tehát még a legviszásabb körülmények, a legsúlyosabb veszteségek, sőt a halál rettetgetései *egyaránt javukra vannak*, el egészen a megdicsőülésig. A hívőket az apostol itten úgy jellemzi, mint *akik az Istent szeretik*. Ez a hű jellemzés ráillik a hívőkre, mivel az ő lelkökben az Isten iránt való szeretet állandóan megvan és megnyilvánul azért az idvezítő kegyelemért, amellyel őket Isten az üdvre kiválasztotta és elhívta. Ez a szeretet azonban nem emberi teljesítmény, azaz nem olyan érzelemnyilvánulás, amelyet érdemül tekinthetne az Isten, sőt inkább bármely emberi cselekedettel vagy érdemmel ellentétben, tisztán olyan önzetlen vágyódás és szent vonzódás, amely azáltal nyer kielégülést, hogy a hívő szereti és áldja az Ő Isten. Akikben ez a szeretet élő és tevékeny tényező, azokra nézve minden jelenség vagy változás üdvös, *mint akik elevevégzés szerint elhívottak*. A πρὸ-ἄριστος névszópáli értelemben *Istennek* feltétlenül és függetlenül szabad kiválasztás szerint történt *elevevégzését* jelenti (9, 11), ami az Ő tulajdon elevevégzése (2Tim. 1₉), és abban határozódik, hogy Ő az emberiség tömegéből minden emberi érdemre vagy cselekedetre való tekintés nélkül, az Ő korlátlan akarata szerint kiválasztja azokat, akiket mint szent és szeretett tulajdonait idvességben részeltet (Efész. 1₄. 5. Kol. 3₁₂). Az Isten eme tervszerű elevevégzésén mint fundamentomon nyugszik az *elhívás*, ami a kiválasztással kapcsolatos tény, olyanformán, hogy a *kiválasztás* eleve történvén, láthatatlan üdvtény, míg már az *elhívás* Istennek az a történelmi ténye, amelyben az eleve kiválasztás láthatóvá válik, amennyiben az

elhívottak Istent szeretik, Krisztusban hisznek, üdvbizonyosságuk felől meggyőződtek. Rájok nézve tehát a világtörténelem összes eseményei csupán eszközök, utak és módok, amelyek megannyi előkészületi alkalomul szolgálnak az idvezülés dicsőséges végcéljának eléréséhez.

29. *v e r s.* *Mert akiket eleveismert, eleve el is rendelte, hogy azok az Ő Fiának ábrázatához hasonlatosak legyenek, hogy Ő legyen elsősülött sok atyafi között.* Az elevevégzésnek folyamánya az előző vers szerint a *kiválasztás és elhívás*, amely üdvtényekkel összefüggésben van az *eleveismerés* *πρόγνωσις* és az *eleverendelés* *προορισμός*. Mindkét névszónál a *πρό* viszonyzó, illetve igehatározó azt jelzi, hogy örök idő előtt, eleve történt cselekvésről, ténymegállapításról van szó. Az *eleveismerés* nem pusztá eleveltudás, nuda praescientia (Vulg.), hanem Istennek a világ teremtése előtt kinyilatkoztatott tetszése, örökbefogadási ténye, „*adoptio, qua Deus filios suos a reprobis semper discrevit*“ (Kálvin). Isten az örök idvességre választott emberekről eleve tudta, hogy Őt szeretik, benne hisznek, éppen ezért őket ezen eleveismerése szerint úgyszólván megjelölte és bármiféle emberi akaratnyilvánulás, vagy közremunkálás kizárásával örökérvényűleg elhívta az üdvre. Az *eleveismerés* kifejezéssel azonos értelemben gyakorta olvasható az újszövetségben a könnyebben megérthető *kiválasztás* (Mk 13₂₀, Ján 13₁₈, 1Kor. 1₂₇₋₂₈, Eféz. 1₄, Jak. 2₅), ami azt magyarázza meg, hogy az Isten eleveismerése nem vonatkoztatható kivétel nélkül mindenekre, mivel e tekintetben érvényesül a kiválasztás, amely isteni ténynél emberi beavatkozásról szó sem lehet. Az *eleveismerés* továbbá nemcsak a belső vizsgálás és megfontolás alapján keletkezett tudás, hanem cselekvő és életet keltő hatalom, amely az Isten akaratára által kitűzött üdvcél elérésének bizonyosságát igazolja. Azért mondja az apostol, hogy akiket Isten eleveismert (eleve kiválasztott), azokra nézve *eleve el is rendelte*, hogy az Ő Fiának képmásához hasonlatosak legyenek. (Bengel: *hic est character praecognitorum et glorificandorum.*) Eszerint már a törvény és a prófétaik kijelentések előtt, eleve döntött Isten az emberek felől és az Ő kegyelmi elhívása, mint korlátlan szabad akarat örök érvényű, amely a bűn, törvény és világ ellenére célhoz ér. A Krisztus képmásához, ábrázatához hasonlónak levés pedig az ő örök, mennyei dicsőségében való részesülést jelenti, tudniillik azt hirdeti az apostol, hogy az *eleverendelés* végső célja a Krisztus, akihez hasonlónak lesznek a Benne igazán hívők, akik az Ő orcáján tündöklő szentségnek és igazságnak birtokába jutnak, hozzá hasonlónak alakulnak, hogy Ő, aki mint testben megjelent Ige, mint öröktől fogva és mindörökké Fiú, küldetésének bevégzése után legelőször és mindeneket megelőzőleg lett az Atya dicsőségének osztályrészese: Prototokos, azaz *elsősülött legyen sok atyafi között*, nevezetesen azok között, akik, sokan, Ő általa lesznek Istennek örökbefogadott fiai és ennyiben Krisztusnak atyafiai és az örök dicsőség részesítársai.

30. *v e r s.* *Akiket pedig eleve elrendelt, azokat el is hívta, és akiket elhívott, azokat meg is igazította, akiket pedig megigazított, azokat meg is dicsőítette.* Az *elevevégzés*, úgyszintén az *eleveismerés* és *eleverendelés*,

mint idők előtt elhatározott tények a kegyelmi kiválasztásban összpontosulnak, amelynek alapja a kegyelem és célja a megdicsőítés. Ezek az üdvtények úgy valósulnak meg a hívők életében, hogy *akiket Isten eleve rendelt, azokat el is hívta* Igéje, evangélioma és Lelke által az üdvre, akképpen vezérelvén szívöket-lelköket, hogy az ő jótéteményeit Benne bízó háládatos lélekkel elfogadják, Benne tökéletesen higgyenek (Fil. 1₆ 29.), Krisztusban éljenek (Ján. 6₄₀, Gal. 2₂₀). Éppen azért, mivel Isten őket eleve ilyen bizonyoságtévő, Őt áldva szerető, igazi hívőknek ismerte, el is hívta az örök üdvre: tehát ők az Isten eme kegyelmi hívását hitetlenséggel nem viszonzozhatják, sőt inkább hívó szavának teljes aláztatossággal és hálás lélekkel engedelmeskednek, és ily módon az eleve rendelték elhívottak is.

Az elhívást — *καλῆσις* — nyomban követi a megigazítás — *δικαιωσις* —, ami hit nélkül nem történhetik meg. Ám amikor Isten minket az Ő irgalmasságának edényeiül, idvezítő kegyelme tárgyaiul eleveismert, eleve rendelt és elhívott, akkor egyszersmind a megigazulásunk és megdicsőülésünk felől is bizonyosokká tett. Az idvezülés emez arany láncolatának (aurea catena) szemei szervesen egybefűződnek és Pál apostol emberi módon, a mi értelmi képességünkhöz mérten tagozza egymás után ezeket az üdvtényeket. Itt azonban nincs határidőbeli, vagy megvalósítási, vagy akármi másféle megkülönböztetés, csupán értelmi szempontból szólunk így az üdvezülésünk sorrendjéről, mert voltaképpen a megigazulásnak feltétlen előzményei a már említett üdvtények és következetes befejezése a megdicsőítés, ami már mind olybá tekintendő, mint megtörtént tény. Ezt fejezik ki az apostol által aoristosban alkalmazott igék. Ha most már azt kérdezné valaki, hogy mi hasznát veszed, azaz mit használ néked, mit érsz azzal, ha mindezt hiszed? teljes meggyőződéssel és megvizsgálódással felelhetjük: „Azt, hogy Isten előtt Krisztusban megigazulok és az örökéletnek örököse vagyok” (Heid. Káté 59. k.).

A 28—30. versben mondottakból az apostol teljes hitbizonyossággal vonja le a következtetést e rész záradékában (31—39), amely úgy alaki, mint tartalmi tekintetben minden hívőre meggyőző és felemelő hatást gyakorol. Nem túlozott Erasmus, mikor ez apostoli bizonyoságtétel olvasásakor így szólt: „Quid unquam Cicero dixit grandiloquentius?”

31. vers. *Mit mondunk tehát ezekre? Ha az Isten velünk, kicsoda ellenünk?* Nos, tehát, az idvezülésünkre, örökéletünkre vonatkozó eme kijelentés igazságának hallása után kicsoda mondani valónk volna még nekünk, hogyha nem csakis ez és ennyi: A mi idvességünk tökéletesen bizonyos, mert mi igaz hittel szeretjük az Istent és Isten atyailag szeret minket. A mi üdvreményünk szilárd horgonya és biztosítéka az Isten atyai szeretete, amellyel minket eleve dicsőségre rendelt és bármi megpróbáltatásokon keresztül a diadalom céljához segít. Ha tehát Ő velünk van, akkor kicsoda ellenünk? A bizonyos győzelem tudatában bátorsággal mondjuk, hogy nincs olyan hatalom, vagy ellenséges törekvés, amelytől félnünk kellene, vagy félni lehetne. ha az Isten velünk van. A mi biztonságunk és dicsőséges győzedelmünk igazo-

lásául a kérdések és feleletek özönével tanuskodik az apostol arról, hogy Isten üdvterve megvalósul változtathatatlanul. Mert a

32. *v e r s* szerint: *Aki az Ő tulajdon Fiának nem kedvezett, hanem Őt mindnyájunkért odaadta : miképpen ne ajándékozna Vele együtt mindent minékünk ?* Az előző kérdéshez hasonló érvelési kérdés. Szavakkal meg sem lehet mondani, értelemmel föl sem lehet érni az Isten irántunk való szeretetének azt a tanubizonyosságát, amely a Jézus halálában nyilvánult meg a mi idvességünkre. Ez az üdvtevény egymagában is teljesen elégséges volna annak igazolására, hogy a mi üdvünk tökéletesen bizonyos. Isten az Ő tulajdon Fiát sem kímélte, hanem odaadta Őt a halálra váltságul sokakért. „Deus paterno suo amori quasi vim adhibuit“ (Bengel). Miképpen volna tehát lehetséges az, hogy Ővele, az érettünk halálra odaadott szent Fiával együtt minden egyebet, mint ráadást ne ajándékozna nekünk? „Minus est enim vobis omnia cum illo donare, quam illum nostri causa mortis tradere“ (Ambrosiaster). Ezt a fenséges gondolatot, mely szerint a hívő bizonyos lehet az idvessége felől, még további kérdésekre adott feleletekkel igazolja az apostol.

33. *v e r s*. *Kicsoda vádolja Isten kiválasztottait ? Isten az, aki megigazít.* Az apostol által feltett kérdésben benne van a felelet, t. i. az, hogy az Isten kiválasztottai ellen bármely részről irányított vádaskodás hiábavaló és sikertelen, mert ők az eleverendelés szerint történt kiválasztás alapján részesültek az elhívásban. Voltaképpen mi bűnösök mindnyájan vádlottak vagyunk az Isten ítélőszéke előtt. Vádol a saját lelkiismeretünk, hogy Isten minden parancsolata ellen súlyosan vétkezünk és vétkezünk és azoknak csak egyikét is soha meg nem tartottuk, sőt még mindig hajlandók vagyunk minden gonoszra (Heid. Káté 60); továbbá vádol bennünket az írott törvény, amelynek nem hiszünk, nem engedelmeskedünk (Ján. 5₄₅, Jak. 2₁₀, Róm. 7₂₁₋₂₃). De Isten választottai védve vannak a bárki részéről és bármi célzattal ellenök emelt vádak ellenében, mert Isten a megigazító Isten, aki mint legfőbb ítélőbíró igazaknak tekinti az Ő kiválasztottait és minden érdem nélkül, ingyen kegyelemből a Jézus Krisztusban való igaz hit által bűnbocsánatban és idvességben részesíti őket (3₂₄₋₂₆, 4₅₋₈, 5_{18, 19}).

34. *v e r s*. *Kicsoda aki kárhozott ? Krisztus Jézus az, aki meghalt, sőt aki feltámadott, aki az Isten jobbán van, aki esedezik is érettünk.* Ez az előző kérdéssel párhuzamos új kérdés és nem folytatása a közvetlenül előtte olvasható feleletnek. Az apostol ugyanis tudja, hogy ahol vádról nem lehet szó, ott elítéltetésről, kárhoztatásról sem lehet beszélni, mindazáltal a megigazítás gondolatával ellentétes elkárhoztatást is kérdésbe teszi, hogy megvilágítsa ebből a szempontból is azt a tényt, hogy akik az Istent szeretik, akiket Ő óv, véd, áld, idvezít, azoknak senki és semmi nem árthat. Krisztus Jézus halála az Isten igazságának és igazmondóságának való tökéletes elégtétel a mi bűneinkért, egyszersmindenkorra örök érvényű engesztelő áldozat, amelynek ereje által a mi óemberünk Ővele együtt megfeszítették és eltemették, hogy a test gonosz indulatai ne uralkodjanak többé mi bennünk, hanem mi magunkat hálaáldozatul Őneki szenteljük

(Heid. Káté 43). Viszont az Ő halálból való feltámadása dicsőséges győzedelem a halál hatalma felett és bizonyosság arról, hogy az Ő ereje minket is új életre kelt (U. o. 45). Mint felmagasztalt Idvezítőnk a menynekben az Atya Isten jobbán, uralkodik minden hatalmasságon és minden néven nevezhető erón és Őt tette az Atya Isten az egyház fejévé, mely az Ő teste (Eféz. 1₂₀₋₂₃). *Aki esedezik is érettünk*, mint egyetlenegy főpapunk és Szentlelke által mi reánk, tagjaira, mennyei ajándékokat áraszt, hatalmával pedig minden ellenség ellen oltalmaz és megtart (Ján. 10₂₈₋₃₀). Ha tehát Krisztus Jézus a mi Urunk és mi az ő tulajdonai vagyunk: Kicsoda az, aki kárhoztat minket?

35—37. *v e r s.* *Kicsoda szakaszt el minket a Krisztus szeretetétől? nyomorúság vagy szorongattatás, vagy üldözés, vagy éhség, vagy meztelenség, vagy veszedelem, vagy fegyver-e? Amint meg van írva, hogy: Miattad öldököltetünk egész napon, olybá tekintenek, mint vágójuhokat. De mindezekben felettébb győzedelmeskedünk Ő általa, aki minket szeretett.*

Az előbbi két kérdéssel (33. 34. v.) párhuzamosan még azt a harmadik kérdést is megemlíti az apostol, amellyel a már eddig jelzett akadályokon kívül még arra az eshetőségre is lehetne gondolni, hogy valamely külső viszontagság, ellenséges hatalom, vagy ádáz törekvés széttepheti azt a köteléket, amely a kiválasztottakat Krisztushoz fűzi. *Kicsoda?* személyekre vonatkoztatva, noha itt tárgyakat és különböző állapotokat is sorol fel az apostol, amelyeknek létrehozó indokául szintén az emberek tekinthetők. Mindezeket egybefoglalva úgy tünteti fel és olybá szemlélteti, mint valami hatalmas ellenséget. *Krisztus szeretete* nem a mi Ő iránta nyilvánított, hanem az Ő irántunk bebizonyított szeretete, amelynek áldását, éltető erejét és vigasztalását szent Lelke által szünetlenül érezteti velünk. *χριστού* tehát genitivus subiectivus. *Nyomorúság*, azaz nyomasztó külső körülmények; *szorongattatás*, belső aggodalom, lelki nyugtalanság, gonddal terhes, nyugtalan állapot; *üldözés*, üldöztetés az ellenünk törő gonoszlelkű emberek részéről; *éhség*, élelemhiány, éhínség; *meztelenség*, ruhátlanság, rongyoskodás; *veszedelem*, szárazon-vízen, háborúban vagy betegségben és más hasonló körülmények között fenyegető válság; *fegyver*, az erőszakos gyilkolás jelképes kifejezője. *Suae mortis genus Paulus* nominat (Bengel).

Amint meg van írva, tudniillik a 44. Zsoltár 23. versében, melyet az apostol a Septuaginta nyomán (43₂₃) szó szerinti idéz, mint ószövetségi jövendölést arra vonatkozólag, hogy mint az ószövetségi népnek az Istenhez való hűségért, úgy az Úr Jézusban hívőknek állhatatos bizonyágtételükért erőszakos kínhalált is kell elszenvedni. *Egész napon* át, úgyhogy az öldököltetés nem szünetel egész nap. Istennek és az Ő szent Fiának ellenségei olybá nézik a keresztyén hívőket, mint a levágásra szánt juhokat, azért bánnak velök olyan kegyetlenül.

De mindezekben, amiket az előző két versben olvastunk, *felettébb győzedelmeskedünk*, dicsőségesen diadalmaskodunk, *Ő általa, aki minket szeretett*, oly véghetetlenül, hogy váltásunkért odaszánta magát a kereszthalálra. Az Ő szeretete az az erőforrás, amelyből minden háborúság és

ellenséges ostrom közepett győzelemre vezérlő segítséget, bátorságos bizodalmat és élő reménységet nyerünk.

38. 39. vers. *Mert meg vagyok győződve*, tudatos bizonyossággal vallom, hogy senki és semmi sem szakaszthat el minket Istennek a Jézus Krisztusban kinyilatkoztatott szeretetétől. *Sem halál, sem élet*, az ember földi létének két általános kifejezése. A halált a 36. vers tartalmára vonatkozással említi elől, különben pedig így szoktuk mondani: sem élet, sem halál. Az értelme ez: Akár élünk, akár meg kell halnunk, megmaradunk mindenha az Isten szeretetében. *Sem angyalok*; akiken némelyek (p. o. alexandriai Kelemen, Grotius, Estius, Reiche) szerint nem érthetők a jó angyalok, mivel ezek a mivoltuknál fogva nem akarhatják elszakasztani a hívőket az Isten szeretetétől, hanem gondolhatott Pál olyan indulatú lényekre, mint amilyenekről a Júdás kánoni levelének 6. versében van szó, vagy pedig feltételezeten olyanokra, mint amilyenekről a galatai levelében (1₈) tett említést. *Sem felsőbbiségek* — ἀρχαί —, amelyek nem valami rangfokozat szerint képzelt túlvilági lények, hanem az angyalokkal ellentétes vonatkozásban említett emberi tekintélyek, bármily jellegű kegyetlenek. *Sem jelenvalók, sem következők*; semmi, ami időileg gondolható, azaz: sem amik vannak, sem amik lesznek. *Sem hatalmasságok*; emberileg leküzdhetetleneknek képzelt erőóriások.

Sem magasság, sem mélység; allegorailag többféle gondolatot lehet ebből a kifejezésből meríteni, p. o. a menny és a pokol, a szerencse tündöklő ormai és a szerencsétlenség kavargó örvényei, stb., az apostol azonban egyszerűen azt akarja mondani, hogy semmi térbeli elhatárolás. vagy korlátlanúság, általában ami a térben van. *Sem semmi más teremtmény*, ami a már előbb említett jelenségeken kívül elképzelhető, *nem szakaszthat el minket az Isten szeretetétől, mely van a mi Urunk Krisztus Jézusban*, mivelhogy mi a Krisztus irántunk való szeretetének ténye által lettünk az Isten atyai szeretetének részesei, viszont Isten az Ő irántunk való szeretetét, a Krisztus Jézus irántunk való szeretetében nyilatkoztatta ki és mutatta meg. Ha tehát bizonyos valóság és kétségtelen tény számunkra az Isten szeretete és ezzel az örök idvesség: akkor igaz hittel, élő reménységgel mi is szeressük Őt teljes szívünk-ből-lelkünk-ből, mert Ő a mi mennyei Atyánk és mi az Ő gyermekei vagyunk a Jézus Krisztusban, akinek szent Lelke erejével és segedelmével diadalmaskodunk a bűn, a sátán, a világ és minden ellenség, sőt a halál felett is, úgyhogy semmi kárhoztatás sem érhet immár bennünket, mivelhogy mi a Jézus Krisztus tulajdonai vagyunk.

Irodalom: Összehasonlíthatók a Pál apostol római leveléről többféle nyelven írott kommentárok, elemzések, értekezések és tanulmányok.

Debrecen, 1937 február 16.

D. Erdős József.

Miképpen állhat meg a Máté 24 : 34. verse?

Bizony mondom néktek, el nem múlik ez a nemzetség, míg-nem mindezek meglesznek. Ezt a verset az exegeták igen különbözőképpen magyarázzák azért, mert úgy vélik, hogy Jézusnak ez a mondása az Ő újraeljövetelére (paruzia) is vonatkozik. És mivel Jézus az Őt hallgató nemzedék életében, sőt mind maig nem jött el az ég felhőiben, ezért *ez a nemzetség*: ἡ γενεὰ αὕτη némelyek szerint a teremtettséget, mások szerint az emberi nemzetséget, vagy a zsidó nemzetet, ismét mások szerint a Krisztusban hívők összességét jelentené. A vers értelmének nyitja azonban nem azon fordul, hogy mit jelent: *ez a nemzetség?*

A 24. rész elején Jézus megjövendöli tanítványainak a jeruzsálemi templom pusztulását (2. v.). Ekkor a tanítványok megkérdezik: *Mondd meg nekünk, mikor lesznek meg ezek?* és micsoda jele lesz a te eljövetelednek és a világ végének? (3. v.) E kérdés hármassá tagozódású: mikor lesz 1. a templom elpusztulása (πότε ταῦτα ἔσται), 2. Jézus eljövetele, 3. a világ vége? E hármassá kérdésre Jézus a Máté ev. 24. és 25. részében adja meg a feleletet. Válaszában meg kell különböztetni, hogy melyik mondás mire vonatkozik, mintahogy kitétszik ez a megkülönböztetés, ha egybevetjük a 3. és 34. vers ταῦτα (*ezek*) szavát és a 36. vers ἐκείνη (*az, arról*) szavát. Mindezek, tudniillik amik a templompusztulással kapcsolatosak: a háborúk, üldöztetések, álmessiasok, a zsidó nép romlása, πάντα ταῦτα meglesznek e nemzetség elmúlása előtt. Aminthogy meg is lettek. *Arról a napról pedig* (περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης), amely a tanítványok másik két kérdésével (paruziával és világ végével) kapcsolatos, Jézus sem időpont, sem nemzetség tekintetében semmiféle tájékoztatást nem nyújt (36. v.).

E megkülönböztetés fényénél meglátszik, hogy mindenképpen megáll erősen Jézus szava, aminthogy nagyon szokatlan volna, hogy Urunknak éppen olyan mondása nem lenne való, amely a *Bizony mondom néktek* ünnepélyes bevezetéssel kezdődik és azzal a megerősítő záradékkal végződik, hogy: *Az ég és a föld elmúlnak, de az én beszédeim semmiképpen el nem múlnak.*

Erdős Károly.

Az Újtestamentum szent iratai. Szerkeszti: Lic. Dr. Karner Károly egyetemi tanár. I. kötet: Máté evangéliuma. Fordította és magyarázta: Lic. Dr. Karner Károly egyetemi tanár. Sopron, 1935. A „Keresztyén Igazság“ kiadása, 4°, XIV+216 lap. Ára fűzve 5— P.

Ennek a munkának, mint általában az egész vállalatnak az a célja, hogy „nemcsak lelkeseknek, hanem minden írást kedvelő, általános műveltséggel bíró embernek magyarázza az Írást“. Tehát „egyformán akar szolgálni minden, az Írást tanulmányozó keresztyének“. Elhagy „mindent, aminek csak tudományos érdeke van, mellőzi a kritikai kérdések tudományos tárgyalását.“ Célja érdekében újból lefordította Máté evangéliomát Károli, Masznyik, Czeglédy és Raffay, valamint a Szent István Társulat által kiadott római katolikus fordítás felhasználásával (VII.).

A bevezetésben (X—XIV.) szól az evangéliomról általában, majd Máté evangéliomának keletkezéséről és sajátos jellegéről. Ebben szerző a Márk prioritása felé hajlik és nem látja feltétlenül bizonyítottnak a Q forrás meglétét. Abból a tételéből, hogy „a görögül beszélő keresztyén egyház Krisztus után 70 táján vette át a palesztinai egyháztól Máté evangéliomát, átültette és átdolgozta görög nyelvre, hogy hozzáférhetővé tegye saját gyülekezeteinek“ (XIV): az következik, hogy szerző az evangéliom eredeti nyelvétől az arámot vallja. Megerősíti ezt az 1:21-hez (6. lap), 5:37-hez (36) és 19:16-hoz (130) fűzött magyarázat. Bár ez a nézet kissé vitatható, ha az 1:22 magyarázatában megfigyeljük ezt a mondatot: „Máté a prófétai idézetet nem fordítja az eredeti héber szövegből, hanem azt a közkezen forgó görög fordítás (az ú. n. Septuaginta) alapján közli: az utóbbi (kül. a „szűz“ szónál) világosabb, mint a héber szöveg.“

Az itt adott új fordítás általában véve jó. Vannak helyek, ahol *merész*, pl.: 2:16 (kiját-zották), 3:7 (útbaigazítást), 4:19 (Rajta! Kövessetek!), 6:7 (ne fecsegjétek), 7:28 (döbbenetes csodálkozásba esett), 8:14 (ágnak esett), 13:54 (elrémült csodálkozással), 14:7 (anyja felbujtására), 20:24 (felzúdult) stb.; vannak, ahol *szokatlan*, így mindenütt: a menny királysága a menny országa helyett (pl. 3:2, 4:17, 5:3, 19, 7:21, 8:11k, 10:7, 13:11 stb.), 5:27 (négy házasságtörő), 6:4 (aki látja a rejtett dolgokat), 6:9 (menyei atyánk), 10:24 (mestere fölött, a szolgálta ura fölött), 10:41 (a próféta név, igaz név kedvéért), 10:42 (tanítvány név kedvéért), 11:28 (elgyöttritek magatokat), 11:30 (az én igám jóságos), 12:16 (fel ne fedjék) stb.; vannak, ahol *nem helyes*, így a testvér szó használata sok helyen, ahol az atyafi szó helyesebb lenne (pl.: 5:36, 28:10 stb.), 13:54 (szülővárosába), 18:1 (legnagyobb), 20:1 (béreljen), 24:32 (aratás, ahol a magyarázatban, a 164. lapon helyes a: nyár), 26:68 (prófétálj nekünk); vannak, ahol *lapos*, csaknem mindenütt így fordít: azt mondta, azt válaszolta, azt felelte (pl.: 2:13, 3:7, 14:27k, 15:16, 16:1, 17:4 és még igen sok helyen), ahol az „az“ szó majdnem mindig elhagyható lett volna, 12:47 (valaki erre szólt neki); vannak, ahol az általános fordításokkal szemben *helyes*: 6:27 (egy arasznyival az életkorát), 20:15 (irigy), 20:22 (meg tudjuk inni), 27:16 (hirhedt); vannak, ahol *szabad, de jó fordítás*: 6:6 (magadra zárva az ajtót), 9:16 (új szövetségből foltot ócska ruhára), 10:16 (hamisság nélkül valók), 12:31 (minden bűnre és káromlásra nyerhetnek bocsánatot az emberek), 13:19 (az ilyenre vonatkozik az útféltre esett mag), 16:26 (de életével fizet érte; ennek megmagyarázása helyes a 116. lapon), 22:35 (kísértő szándékkal), 26:49 (köszöntlek Rabbi; csakhogy ekkor miért nem magyarul: Mester?). Végzetes sajtóhiba 21:33 fordításában „s ajtót ásattott“ e helyett, hogy „sajtót ásattott“.

A magyarázat is általában jó és építő. Értékéből nem von le az, hogy némely szava erősen emlékeztet a germanizmusra, mert hiszen a befolyás (93. lap), felfogás (91), előírás (101, 174), betartotta, betartás (130) szavak már egészen meghonosodott szavak épűgy, mint az, hogy „Gadara a Jordán keleti partján fekiidit“ (58).

Vannak helyek, ahol nem mindig azt magyarázza, amit fordít, pl.: 5:5-ben szelidek, a magyarázatban: alázatosak, vagy 5:19-ben: nagynak minősítik; a magyarázatban: az nagy lesz.

Egyes szavaknál szokatlan, hogy nem a bibliai elnevezést használja, így pl. azt írja, hogy Ezsaiás (56, 84, 91), Gennészár (104, 107, 109). Helytelen magyarázat az, hogy „Péter“ annyit jelent, mint „szikla“ (66), mert azt jelenti, hogy: kő. Nagyon sokféle értelmezésre adhatna okot a 12:42 magyarázatának utolsó mondata.

A magyarázat szövege mindenütt határozott. Éppen ezért nem esik jól, amikor a kifejezés erejét és súlyát megingatja itt-ott a „talán“ szó szükségtelen beszúrása, pl.: 11:30 (81), 12:29 (86), 13:35 (96), 14:28 (104), 16:19 (113), 20:7k (139), 23:34 (158), 26:69—75 (183), 27:27 (186).

Ez ismertetés keretén belül nincs helye a vitatható magyarázatok felvetésének, csak éppen megemlítem, hogy pl. az ötezer és négyezer ember megelégitése nem oldható meg úgy, hogy „valószínűleg ugyanazon eseményre vonatkozik” (102). Mert, ha némelyek úgy gondolhatják is, hogy „jogosult a feltevés” (108), de viszont egyáltalán nem igazolt.

A könyv sok szép és lélekiemelő magyarázata közül, különösebben megkapó a 6:34 (49. lap), 10:10 (67), 12:28 (86), 12:48—50 (89), 13:8 (90k), 13:11k (92), 14:19 (102), 18:25 (126), 22:21 (149k), 26:14—16 (173)-hoz fűzött kommentár.

Egyes magyarázatok kinőttek a kommentár terjedelméből s ezek a könyv végén a függelékben vannak ilyen címeken: I. A gyermekévi történet. II. Jézus csodáiról. III. A példázatok. IV. Jézus az Isten Fia. V. Jézus, az Emberfia.

Az értékes könyvet Irodalmi tájékoztató és a fontosabb nevek és fogalmak betürendes mutatója zárja be.

E. K.

Sajtóhiba igazítás. Az 1. füzet 3. lapjának 3. sorában 1660-ban helyett ezt kell írni: 1661-ben. — A 11. lap 33. sorában 1660 helyett 1661 jöjjön.

Pótlás. Az 1. füzet 41. sora után beírandó: A négy evangéliomra új részletfordításnak lehet minősíteni *Bárczy István* „Jézus Krisztus evangéliuma a négy evangéliumból egybe foglalva. Budapest 1923” c. művét, amely 1935-ben átdolgozva jelent meg-

Városi nyomda, Debrecen. 1937—863.

